

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2/2012 г.

гр.София, 11 октомври 2012 г.

Върховният касационен съд на Република България, ОБЩО СЪБРАНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ в съдебно заседание на двадесет и първи юни две хиляди и дванадесета година в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: ГРОЗДАН ИЛИЕВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕЛИЯНА КАРАГЪЗОВА, САВКА СТОЯНОВА, ИВАН НЕДЕВ

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ	НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ
ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА	КАПКА КОСТОВА
ЛИДИЯ СТОЯНОВА	БИЛЯНА ЧОЧЕВА
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА	БЛАГА ИВАНОВА
ЛИЛЯНА МЕТОДИЕВА	ПАВЛИНА ПАНОВА
ВЕРОНИКА ИМОВА	СЕВДАЛИН МАВРОВ
ЮРИЙ КРЪСТЕВ	ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ	МИНА ТОПУЗОВА
РУЖЕНА КЕРАНОВА	ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
ФИДАНКА ПЕНЕВА	БИСЕР ТРОЯНОВ
ЕЛЕНА АВДЕВА	ПЛАМЕН ПЕТКОВ
ТАТЯНА КЪНЧЕВА	КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ

с участието на секретаря **Румяна Виденова**,

сложи на разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2012 година,

докладвано от съдия **ЛИЛЯНА МЕТОДИЕВ**

Председателят на Върховния касационен съд е направил искане до Общото събрание на наказателната колегия на ВКС за издаване на тълкувателно решение, с което да се уеднакви съдебната практика по приложението на чл. 72, ал.1 от НПК при вземане на мерки за обезпечение на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата, като отговори на следните въпроси:

1. Следва ли съдът в производство по допускане на обезпечението да преценява наличието на обосновано предположение за извършено престъпление или за основателността на искането за налагане на обезпечителна мярка е достатъчно наличието на акт за образуване на досъдебно производство за престъпление, за което се предвижда наказание глоба и/или конфискация.

2. Необходимо ли е /във всички случаи/ собственикът на имуществото, по отношение на което прокурорът е направил искане за налагане на обезпечителни мерки, да е привлечен в качеството на обвиняем за престъпление, за което е предвидено наказание глоба и/или конфискация. Когато лицето не е привлечено в качеството на обвиняем, може ли съдът, позовавайки се на основание, предвидено в друг закон, да наложи обезпечителна мярка.

3. Допустимо ли е налагане на обезпечителни мерки по отношение на вещи, приложени като вещественно доказателство по делото.

4. Следва ли съдилищата да преценяват съразмерността между размера на поисканите обезпечения и размера на наказанията, които се обезпечават.

5. Подлежат ли на обжалване определенията на първоинстанционните съдилища, постановени по реда на чл. 72, ал.1 от НПК. Ако подлежат, какъв е процесуалният ред по отношение на страни, срок и основание за образуването по жалба или протест на въззивни производства.

В искането се посочва, че съдебната практика при вземането на обезпечителните мерки по реда на чл. 72, ал.1 от НПК е противоречива, което води до неправилно приложение на закона.

За да отговори на направеното искане за тълкуване, Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд, като съобрази становищата на лицата по чл. 129, ал.1 и ал.2 от Закона за съдебната власт, взе предвид следното:

По първи въпрос:

В НПК ясно са очертани предпоставките, при които съдът допуска обезпечителни мерки, когато бъде сезиран с искане по чл.72, ал.1 от НПК. Регламентирани са органът, който може да отправи искането, компетентният съд и процесуалният ред, по който се произнася. По всички останали въпроси в това производство, а именно основанието за нейното допускане, видовете обезпечителни мерки и възможността за инстанционен контрол субсидиарно се прилагат правилата на ГПК. Възприетата законодателна техника води до затруднения при прилагането на процесуалните норми, свързани с вземането на обезпечителните мерки.

Недопустимо е механичното прилагане в наказателния процес на норми от гражданското съдопроизводство без отчитане на специфичните особености на двата процеса и различните цели, които се преследват.

За разлика от гражданския процес, в който искането се инициира от ищеца, който претендира и е длъжен да докаже определено имуществено вземане, а целта на производството е неговото обезпечаване, в наказателния процес прокурорът има обвинителна функция във връзка с доказване на обвинението и целта на исканото обезпечение е да се обезпечи изпълнение на наказанията глоба и/или конфискация при постановяване на осъдителна присъда. Затова от прокурора не може да се изисква представяне на доказателства в обема, посочен в чл. 391 от ГПК.

Буквалното препращане към чл. 391, ал.1, т.1 от ГПК и поставянето на изискване за представяне от прокурора на убедителни писмени доказателства като предпоставка за основателност на искането, без отчитане особеностите на наказателния процес, е неприемливо. Искането за допускане на обезпечение се прави от прокурора в подготвителния стадий на процеса, какъвто представлява досъдебното производство, когато още не са събрани всички необходими и възможни доказателства за изясняване на обстоятелствата, включени в предмета на доказване по предявеното обвинение. В неговите правомощия е да прецени дали са основания да поиска от съда да вземе мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на

вещи в полза на държавата, когато са предвидени в санкционната част на правната норма по повдигнатото обвинение и когато без тях ще бъде невъзможно или затруднено бъдещото изпълнение на присъдата.

Съдът от своя страна, когато бъде сезиран с искане за вземане на обезпечителни мерки, е длъжен, преди да допусне обезпечението, да се произнесе по допустимостта и основателността му, като самостоятелно прецени дали са всички изискуеми от закона предпоставки, в това число и дали към този момент са събрани доказателства, от които да се приеме, че обвинението е обосновано и е налице достатъчна степен на вероятност за реализиране на наказателната отговорност на обвиняемия, както и че без тях ще бъде невъзможно или затруднено изпълнението на присъдата. За него съществува изискването да вземе решението си по вътрешно убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на обстоятелствата по делото, въз основа на събраните доказателства. По този начин се гарантира защитата на правата на обвиняемия срещу неоснователно засягане на имуществената му сфера. Липсата на доказателства крие риск за вземане на обезпечителни мерки в нарушение с изискването на чл. 1 от Протокол № 1 на Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи.

Преценката на съда не може да се основава само на формални критерии и да се ограничава единствено до наличието на постановление по чл. 219 от НПК. Да се приеме, че то е достатъчно основание за уважаване на искането, означава съдът да се превърне в регистратор на прокурорската воля, намерила израз в акта за привличане като обвиняем. Този акт по своята същност не е доказателство в процеса и не може да се приравнява на изискването за представяне на убедителни писмени доказателства в гражданския процес. Той отразява обвинителната теза на прокурора, която предстои да бъде доказана в състезателния процес и може да претърпи развитие.

По втори въпрос:

Систематическото място на разпоредбата на чл. 72 от НПК в раздел втори от глава седма на НПК, озаглавен “Мярка за неотклонение и други мерки за процесуална принуда”, уреждаща законовия статус на обвиняемия и естеството на обезпечителните мерки като допустима от закона намеса в неговата имуществена сфера, налагат извода, че законодателят по принцип свързва допускането на обезпечението на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата с фигурата на обвиняемия. Тези мерки могат да се вземат само спрямо конкретен обвиняем и служат за обезпечаване на конкретни наказания от системата наказания по НК, които във всички случаи са лични. Законът изисква наличието на конкретно физическо лице, което да бъде признато за виновно в извършване на престъпление, за да му бъде наложено предвиденото за него имуществено наказание.

Мярката за процесуална принуда, която представлява ограничаване в някаква степен на възможността обвиненото лице свободно да разполага с имуществото си, може да се наложи при повдигнато обвинение. Преди да я наложи, съдът следва да прецени и връзката на лицето, върху чието имущество ще въздейства със своя съдебен акт, с това имущество. Наличието само на акт за образуване на досъдебно производство за престъпление, за което се предвижда наказание глоба или конфискация, което може да бъде и срещу неизвестен извършител, без да е възникнала фигурата на обвиняемо лице, не може да се приеме за достатъчно основание за налагане на такава мярка. По наказателния закон е недопустимо обезпечаването на бъдещо обвинение. Да се приеме разбирането, че за нейното налагане е достатъчно само образуването на досъдебно производство, без лицето, спрямо имуществото на което се иска налагане на обезпечителната мярка, да е привлечено като обвиняем, би се стигнало и до драстично противоречие с разпоредбата на чл. 17, ал.3 от Конституцията на Република България и поради това до акт на произвол. Ето защо, декларирането от прокуратурата на предстоящото привличане на лицето като обвиняем, не е достатъчно да се направи извод за основателност на искането за вземане на обезпечителна мярка.

Исключение от изискването за наличие на процесуалната фигура на обвиняем към момента на преценка основателността на искането са случаите, при които норми от общата или особената част на НК предвиждат отнемане в полза на държавата на вещи, послужили за извършване на престъпление (чл. 53, ал.2, чл. 242, ал.7 и др. от НК), независимо чия собственост са.

Разпоредбата на чл. 72 от НПК е специална и има за цел обезпечаване реализирането на наказателната отговорност. Целта на другите закони, в това число и на Закона за мерките срещу изпирането на пари, е различна. При тях се цели охрана на финансовата система чрез предотвратяване изпирането на пари посредством засягане имуществени права на лица, които нямат качество на обвиняеми. Предвидена е засилена защита на обществения интерес при съразмерно ограничаване имуществените права на лицето. За разлика от НПК, където за постановяване на осъдителна присъда е необходимо обвинението да бъде доказано по несъмнен и категоричен начин, останалите закони допускат налагане на ограничителни мерки и само при съмнение, както и временно спиране на сделки. Когато прокурорът събере достатъчно доказателства за наличието на специалното основание, предвидено в тези закони, той може лично да наложи превантивната мярка, или да поиска това от съда. Затова прилагането на обезпечителните мерки, предвидени в специалните закони, не се извършва от съда в обезпечителното производство, което протича по реда на чл. 72 от НПК.

При преценка на основателността на искането е недопустимо да се обсъждат налични доказателства, даващи основание за налагане на обезпечителни мерки по реда на друг нормативен акт - Закон за мерките срещу изпирането на пари, Закон за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност (обн., ДВ, бр.19 от 01.03.2005 г., отм. със Закон за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество, обн., ДВ, бр. 38 от 18.05.2012 г., в сила от 19.11.2012 г.).

По трети въпрос:

Веществените доказателства, които най - общо могат да послужат за изясняване на обстоятелствата по делото, са поставени под специален режим на събиране, пазене и разпореждане. Те, съгласно чл. 110, ал.2 от НПК, се прилагат към делото, като се вземат мерки да не се повредят или унищожат и се пазят докато завърши наказателното производство. При определени предпоставки могат да бъдат върнати на правоимащите или да бъдат предоставени на съответните учреждения и юридически лица за ползването им по предназначение и преди приключване на наказателното производство. Независимо че предметите, приложени като веществено доказателство по делото, на практика се намират във фактическа власт на органа, осъществяващ функции на ръководство и контрол на досъдебното производство, те не са изключени от гражданския оборот и при определени условия могат да се извършват разпоредителни действия с тях. Когато прокурорът прецени, че има вероятност да бъде извършено разпореждане, което ще затрудни изпълнението на наказанието, няма процесуална пречка да поиска налагане на обезпечителна мярка за постигане целите на обезпечителното производство.

По четвърти въпрос:

Във всички случаи, преди да се произнесе по искането, за съда съществува задължение да прецени съразмерността между поисканите обезпечения и размера на наказанията, които се обезпечават, като се ръководи от санкционната част на евентуалното наказание. Извън пределите, предвидени от закона, обвиняемият не може да търпи ограничаване на имуществените си права.

По пети въпрос:

Затрудненията във връзка с възможността за осъществяване на контрола върху съдебните актове, постановени в производство по налагане на обезпечителните мерки, са породени от противоречивото тълкуване на разпоредбата на чл. 72, ал.1 от НПК. Някои съдилища тълкуват буквално правната норма, като приемат, че редът по ГПК се прилага само относно вземането на обезпечителните мерки. Те се позовават на чл. 341 от НПК, в който изчерпателно са изброени определенията, подлежащи на въззивна проверка по реда на глава двадесет и първа от НПК. Между тях не са посочени съдебните актове, с които съдът се произнася в производството по чл. 72 от НПК. Това разбиране противоречи не само на чл. 396 от ГПК, но и на основни принципи на правото. Препращането към ГПК важи за цялото обезпечително производство, в това число и за частта, касаеща контрола на постановените съдебни актове.

Производството по допускане на обезпечението се развива едностранно, като съдът се произнася по направеното от прокурора искане в закрито заседание, без призоваване на страните. По този начин се цели да се възпрепятства възможността обвиняемият да осуети вземането на обезпечителната мярка. От друга страна

обаче и в това производство не следва да се игнорира принципът, свързан с правото на защита, залегнал в чл. 12 от НПК. Когато се решават толкова важни за обвиняемия въпроси, каквито са тези за управлението и разпореждането с неговото имущество, той не може да бъде лишен от правото да защити правата и законните си интереси, като изложи аргументите си пред въззивния съд. Правото му на достъп до съд при вземане на решение, засягащо интересите му, е осигурено посредством възможността да обжалва постановения съдебен акт. Такова право не може да бъде отречено и на прокурора при отхвърляне на искането му, защото той също не участва в производството по вземане на мярката.

Нормата на чл. 72, ал.1 от НПК препраща към процедурата по ГПК, където са посочени видовете обезпечителни мерки, реда за тяхното вземане и за съдебния контрол. В чл. 396 от ГПК е регламентирано, че определението на съда по обезпечаването на иска подлежи на обжалване с частна жалба в едноседмичен срок. За прокурора срокът тече от връчването на съдебния акт, а за обвиняемия - от деня, в който му е връчено съобщението за наложената обезпечителна мярка от съдебния изпълнител, от службата по вписванията или от съда, когато той определя нейния вид - напр. спиране от движение на МПС. Въззивният състав се произнася в открито съдебно заседание с призоваване на страните и когато отмени определението сам решава въпросите по съществуването на спора. Неговото определение не подлежи на касационен контрол, в какъвто смисъл се е произнесло Общото събрание на гражданската и търговската колегии на ВКС с т.р. № 1/ 2010 година.

Основанието за обжалване на определението за обезпечаване е чл. 72, ал.1 от НПК във вр. с чл. 389-403 от ГПК.

Липсва изрична законодателна уредба в НПК, указваща процесуалните субекти, които могат да поискат отмяна на обезпечителните мерки. В ГПК този въпрос изрично е уреден, като е посочено, че отмяната се постановява по искане на заинтересованата страна – прокурора или лицето, върху чието имущество е наложено обезпечението. Съдът се произнася в закрито заседание, като отменя обезпечението, когато се увери, че вече не съществува причина, поради която е било допуснато.

По изложените съображения и на основание чл. 124, ал. 1, т. 1 и чл. 130 от Закона за съдебната власт, Общото събрание на наказателната колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1. В производството по допускане на обезпечение по реда на чл. 72 от НПК съдът следва да преценява наличието на обосновано предположение за извършено престъпление. За основателността на искането не е достатъчно наличието на акт за образуване на досъдебно производство за престъпление, за което се предвижда наказание глоба и/или конфискация.

2. Необходимо е във всички случаи собственикът на имуществото, по отношение на което прокурорът е направил искане за налагане на обезпечителни мерки да е привлечен в качеството на обвиняем за престъпление, за което е предвидено наказание глоба и/или конфискация.

3. Допустимо е прилагане на обезпечителни мерки по отношение на вещи, приложени като вещественно доказателство по делото.

4. Съдилищата следва да преценяват съразмерността между размера на поисканите обезпечения и размера на наказанията, които се обезпечават.

5. Определенията, постановени от първоинстанционните съдилища по реда на чл. 72, ал.1 от НПК подлежат на обжалване по реда и в сроковете по ГПК, като основанието за образуване на въззивното производство е чл. 72 от НПК във вр. с чл. 389-403 от ГПК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ГРОЗДАН ИЛИЕВ .....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕЛИЯНА КАРАГЪЗОВА.....

САВКА СТОЯНОВА.....

ИВАН НЕДЕВ.....

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ.....

ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА.....

ЛИДИЯ СТОЯНОВА.....

ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА.....

ЛИЛЯНА МЕТОДИЕВА.....

ВЕРОНИКА ИМОВА.....

ЮРИЙ КРЪСТЕВ.....

КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ.....

РУЖЕНА КЕРАНОВА.....

ФИДАНКА ПЕНЕВА.....

ЕЛЕНА АВДЕВА.....

ТАТЯНА КЪНЧЕВА.....

НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ.....

КАПКА КОСТОВА.....

БИЛЯНА ЧОЧЕВА.....

БЛАГА ИВАНОВА.....

ПАВЛИНА ПАНОВА.....

СЕВДАЛИН МАВРОВ.....

ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА.....

МИНА ТОПУЗОВА.....

ДАНИЕЛА АТАНАСОВА.....

БИСЕР ТРОЯНОВ.....

ПЛАМЕН ПЕТКОВ.....

КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т.3

Считам, че е недопустимо налагане на обезпечителни мерки по отношение на вещи приложени като веществени доказателства по делото защото статута на веществените доказателства е уреден в Глава XII НПК чл.109 – 113 НПК, извън регламента в Глава VII НПК – мерки за процесуална принуда. Чл. 111 и чл. 112 НПК уреждат действията на разпореждане с веществени доказателства. Прилагането на разпоредбите на ГПК по отношение на веществените доказателства в тази връзка очевидно е изключено по закон. Единственото изключение е посочено в чл.113 НПК и касае „спора за право върху предмети иззети като веществени доказателства”, който подлежи на разглеждане по реда на ГПК. Практически неоправдано е и налагане на обезпечителни мерки върху вещи вече иззети и приложени по делото, действията и разпорежданията с които е регламентирано.

СЪДИЯ ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА: